

знань: контролюючи, навчальну, орієнтуючу та виховну і є інноваційною технологією, яка сприяє підвищенню мобільності тих, хто навчається, і тих, хто навчає.

Тому рекомендую своїм колегам залучати електронну систему навчання у свою педагогічну діяльність!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Електронне навчання*. (2017). Львівський національний університет імені Івана Франка. Відновлено з <http://lnu.edu.ua/academics/e-learning/>
2. Кіяновська, Н. М. (2012). *Поняття електронного навчання в контексті сучасної педагогічної науки*. Педагогічні науки 1. Дистанційна освіта Відновлено 3 http://www.rusnauka.com/29_DWS_2012/Pedagogica/1_120037.doc.htm
3. *На замітку викладачів: платформи для створення тестів*. (2017). Державний Університет Телекомунікацій. Відновлено з <http://www.dut.edu.ua/ua/news-1-0-5118-na-zamitku-viklada...ya-stvorennya-testiv>

Куликова Л. А.

*Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького
(Мелітополь, Україна)*

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Найважливішим фактором розвитку освіти в умовах глобалізації є впровадження новітніх технологій навчання, які спрямовані на розвиток навчально-пізнавальної діяльності, самостійності і критичного мислення. Особливої значущості набуває технологія проблемного навчання. Положення даної технології були висвітлені в працях Дж. Дьюї, Ю. К. Бабанського, В. С. Зайцева, Т. А. Ільїної, К. Б. Калінковської, О. В. Ковалевської, Т. В. Кудрявцева, І. Я. Лернера, А. М. Матюшкіна, М. І. Махмутова, Г. К. Селевка, Н. Б. Щокіної, В. В. Юдіна та інших науковців.

У теорії М. І. Махмутова проблемне навчання – це «тип розвивального навчання, в якому поєднуються систематична самостійна пошукова діяльність учнів із засвоєнням готових здобутків науки, а система методів побудована з урахуванням визначення мети й принципу проблемності; процес взаємодії викладання й учіння, орієнтований на формування пізнавальної самостійності учнів, стійкості мотивів навчання і розумових (включаючи і творчі) здібностей у ході засвоєння ними наукових понять і способів діяльності, детермінованого системою проблемних ситуацій» (Махмутов, 1977, 211).

Реалізація технології проблемно-розвиваючого навчання здійснюється на основі застосування педагогом ряду дидактичних принципів: доступності, проблемності, мотивації, міжпредметних зв'язків та інших чинників. Ефективна проблема зазвичай повинна викликати інтерес в учнів, мотивувати їх на більш глибоке розуміння матеріалу, який вводиться. Проблема має бути пов'язана з реальним життям таким чином, щоб учні були зацікавлені у її вирішенні. Завдання вибирають такі, щоб учень не міг виконати їх при опорі на вже наявні знання, але достатніми для самостійного аналізу проблеми і знаходження невідомого.

Навчальні завдання і питання застосовується як форми проблемних ситуацій також у традиційному навчанні. Але якщо в традиційному навчанні ці засоби застосовуються для набуття навичок та закріплення навчального матеріалу, то в проблемному навчанні вони є передумовою для пізнання і розвитку. Для успішної реалізації технології проблемного навчання необхідними умовами вважають: побудову оптимальної системи проблемних ситуацій і засобів їх створення (усного та письмового слова, мультимедіа засобів), відбір і використання найактуальніших проблем, врахування особливостей проблемних ситуацій в різних видах навчальної діяльності, а також виняткове значення має особистісний підхід і майстерність викладача, які здатні розвивати активну пізнавальну діяльність вихованця.

Організація і методика управління проблемним навчанням істотно змінює роль вчителя в педагогічному процесі. До викладача ставиться ряд нових вимог. Можна виділити основні завдання, які ставить проблемне навчання перед педагогом: інформаційне забезпечення, напрямок дослідження, зміна змісту і структури навчального матеріалу, заохочення пізнавальної активності учнів. Для створення проблемних ситуацій вчитель використовує наступні методичні прийоми: підведення учнів до протиріччя та пропонування їм самим знайти спосіб його вирішення; зіштовхування протиріччя в практичній діяльності; викладання різних точок зору на одне і те ж питання; розгляд явища з різних позицій (наприклад: педагога юриста, фінансиста) (Зайцев, 2012, 156).

Інформативне забезпечення означає не надання знань вже в готовому вигляді. По-перше, мається на увазі постановка проблемних ситуацій, в ході яких учням дається той самий мінімум інформації, який необхідний для виникнення суперечності. По-друге, мова йде про інформацію, яка потрібна для успішного вирішення проблемного завдання і яка виходить на даному етапі за рамки зони найближчого розвитку учня. Учні здійснюють пошук додаткової інформації за допомогою викладача або самостійно, але в рамках пошуку, а не в рамках засвоєння цієї інформації.

Наступним завданням є напрям дослідження, який характеризує положення вчителя при проблемному навчанні. Педагог, в залежності від конкретного методу навчання і рівня проблемності ситуації, перестає бути джерелом знань, він стає керівником чи помічником в пошуку цих знань. Особливість проблемного навчання пояснюється тим, що педагог виступає одночасно як координатор, як партнер і як керівник навчання. Він організовує весь процес навчання і включається в нього для підтримки процесу в правильному руслі в разі необхідності. Крім того, до окремого аспекту завдання педагога відносять методичне забезпечення і організацію виконання завдання учнями в команді, коли таке втручання об'єктивно необхідне. Завдання по зміні структури або змісту навчального матеріалу стоїть не лише перед вчителем, а перед усією системою освіти. У порівнянні з традиційною концепцією навчання в силу об'єктивних причин при проблемному навчанні можна вивчати менший обсяг конкретного матеріалу. Таке навчання з метою надання йому характеру проблемності потребує суттєвої зміни структури навчального матеріалу.

Педагогові для розвитку творчого підходу не слід допускати формування в учня орієнтації на думку більшості. Він має заохочувати до прояву учнем інтуїції і ризикованої поведінки та стимулювати прагнення до самостійного вибору цілей, завдань і засобів їх вирішення у поєднанні з відповідальністю за прийняті рішення.

Існують різні форми проблемних завдань. Розглянемо на прикладі викладання іноземної мови. Серед проблемних завдань можуть бути:

1. «Круглі столи» – це така форма обговорення, в основі якої лежить проблемна ситуація, яку необхідно вирішити. Учні навчаються відстоювати свої позиції, застосовувати навички критичного мислення. Крім того, така форма сприяє міцному засвоєнню матеріалу.

2. Метод «мозкового штурму» дозволяє учням колективно знайти рішення проблемної задачі в нетрадиційній для навчання формі. Така форма сприятливо впливає на швидкість і реакцію розумової активності учнів, розвиває комунікативну компетенцію. Учні проявляють себе як творча особистість, адже необхідно абстрагуватися від повсякденного вирішення проблеми і запропонувати унікальний варіант.

3. Письмові завдання, наприклад, есе. Такі завдання також є проблемними, адже вони містять суб'єктивні міркування за пропонованою темою з науковими знаннями. Учні важливо висловити свою точку зору, привести докази. Есе має певну структуру, проте, суб'єктна позиція учня полягає в його здатності вибрати ті аргументи, які, на його думку, є ключовими.

4. Міні-проекти з подальшим захистом. Проект є свого роду дослідженням з певної тематики з можливим проведенням анкетування, опитування серед батьків / учнів / вчителів. Мініпроекти можуть виступати в якості форми контролю після вивченої теми. Вони здатні показати рівень сформованості тематичного вокабуляра, формують творче мислення учнів, а також особистісні результати.

5. Ділова гра – один із видів спільного навчання, при якій учні моделюють ситуацію, яка є схожою або рівнозначною до життєвої. Учасникам важливо проявляти себе суб'єктом

діяльності, вчитися навичкам співпраці. Завдяки методу ділових ігор, учні вчаться взаємодіяти в суспільстві, здатні відчувати себе в різних ролях, при цьому спілкування учасників відбувається іноземною мовою.

6. Драматизація – це відтворення пізнавального матеріалу в творчій формі, піснях, постановках. Такий метод сприяє активізації творчої особистості, адже імпровізація в даному випадку вітається. Крім того, відомо, що учні краще засвоюють матеріал в ігровій, рольовій формі. Драматизація є комплексним підходом, яка виключає механічне запам'ятовування матеріалу.

7. Створення макетів, плакатів, стіннівок, постерів також є проблемною формою навчання, оскільки важливо визначити зміст інтерактивного плаката, ефективно і грамотно подати матеріал. Подібні наочні матеріали полегшують

пізнавальну діяльність учнів, організують увагу та інтерес слухачів

8. Відкриті обговорення. Така форма є вдалим способом для активізації всього, що було опрацьовано раніше. Для успішного проведення таких обговорень учням необхідно володіти лексику з тематики, вміло використовувати граматичні конструкції, вміти чути опонента і висловлювати свою точку зору на іноземній мові.

Оскільки володіння мовою в більшій мірі асоціюється з лексичними навичками, які забезпечують функціонування лексики у спілкуванні, наведемо завдання, які мають проблемний характер при засвоєнні лексичного матеріалу:

- підберіть синоніми (антоніми) за словником і використайте в реченнях;
- поясніть використання різних словотворчих елементів;
- заповніть систематизуючі таблиці лексичних одиниць на основі значення словотворчих елементів з пропонованого тексту;
- виберіть відповідні значення з ряду запропонованих лексичних одиниць (контрастних пар, подібних лексичних одиниць, змішаного угруповання);
- підберіть еквівалентні лексичні заміни, перефразуйте текст.

Ефективність методу проблемного навчання у викладанні іноземної мови полягає в наступних чинниках:

- технологія має практичну значимість у формуванні загальнокультурних і соціальних компетенцій особистості учнів;
- уроки з використанням технології проблемного навчання сприяють створенню цілісного сприйняття навколишнього світу, готують школярів до культурного, професійного та особистого спілкування;
- технологія сприяє підтримці високої мотивації до вивчення іноземної мови;
- в результаті застосування проблемного навчання відбувається залучення до культурної спадщини і духовних цінностей не тільки своєї країни, але і інших країн світу;
- проблемне навчання сприяє розвитку уяви, фантазії, мислення і стимулює пізнавальний інтерес;
- проблемне навчання вчить дітей самостійно здобувати знання, що важливо в сучасному інформаційному суспільстві;
- технологія проблемного навчання ставить учня в такий стан, коли він змушений активно мислити, використовуючи свій інтелектуальний потенціал для вирішення проблеми і формування теоретичного висновку, який буде отриманий в самостійному пошуку, через що засвоюється учнем як плід його власної праці;
- проблемне навчання є більш продуктивним, так як при проблемному навчанні тимчасові витрати на оволодіння знаннями і вміннями мінімальні в порівнянні з традиційним навчанням, оскільки в проблемній ситуації одночасно йде придбання знань, практичних і пошукових умінь.

Проблемне навчання передбачає вирішення розтягнутого в часі завдання. Роздумуючи над ситуацією, учень знаходиться в такому стані до її вирішення. За цієї умови і формуються міцні навички, знання та вміння, але завжди виникають труднощі. Для подолання цих труднощів

«необхідно розробляти нову, відмінну від попередньої стратегію дій. При виділенні і формулюванні проблемних ситуацій викладач повинен керуватися такими вимогами: не представляти істину в готовому вигляді, а виявляти й демонструвати протиріччя в розвитку того чи іншого явища; орієнтуватись на максимальну самостійність пізнавальної діяльності; враховувати основні дидактичні принципи (науковість, систематичність, наочність, доступність тощо)» (Щокіна, 2013). Проблемне навчання відповідає вимогам сучасності: здійснюється формування творчої особистості і реалізація основного завдання педагогічної праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зайцев, В. С. (2012). *Педагогические технологии: элективный курс для подготовки бакалавров и магистров*. Челябинск, ЧГПУ, 144–156.
2. Махмутов, М. И. (1977). *Организация проблемного обучения в школе*. Москва: Просвещение, 211-213.
3. Щокіна, Н. Б. (2013). Проблемне навчання у підготовці майбутніх викладачів. *Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, проблеми, перспективи*. Львів: ЛНУ ім. І. Я. Франка, 296-304. Відновлено з https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/4450/1/_Microsoft_Word_docx.pdf

Курило В. С.

*Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(Старобільськ, Україна)*

Починкова М. М.

*Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(Старобільськ, Україна)*

УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В ЗВО

Система освіти України, зокрема й вищої, знаходиться у складній ситуації, що зумовлено, по-перше, сучасним станом світу, у якому відбувається Четверта технічна революція і, як наслідок, тотальна інформатизація; по-друге, необхідністю збереження й покращення позицій в європейському та світовому освітньому просторах; по-третє, побудовою системи таким чином, щоб урахувати особливості нових поколінь, а сучасний світ характеризується швидкою зміною Z на A, яких намагається готувати Y та X; по-четверте, складна політична та соціально-економічна ситуація в Україні, зокрема, країна перебуває в умовах збройного насилля та інформаційної агресії тощо. Тож сучасна система освіти має бути спрямована на підготовку особистості, яка може адекватно працювати з інформацією, сприймати її критично, життєво самоідентифікуватися, визначати цілі на основі загальнолюдських цінностей, приймати відповідальні рішення, знаходити творчі вирішення життєвих завдань, зокрема й професійних, бути здатною до протидії інформаційній агресії.

Із зазначеного вище, ми бачимо, що сучасне життя ставить нові складні вимоги до змісту і якості освіти особистості, майбутнього фахівця, а, отже, вимагає модернізації системи ЗВО. Певні кроки в цьому напрямі вже були здійснені за роки незалежності України. Найбільш знаковими, на нашу думку, є такі: приєднання до Болонського процесу; розробка й упровадження Закону «Про освіту» та внесення змін до нього; введення нового переліку напрямів і спеціальностей; перехід на нові професійні програми підготовки фахівців з вищою освітою; покладання контролю якості вищої освіти на Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти; незалежність вишів (можливість упровадження власних освітніх та наукових програм, право на відкриття рахунків, отримання кредитів, розпорядження майном та прибутками); скасування освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста й упровадження п'яти освітніх ступенів: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук; можливість здійснення здобувачами самостійного вибору освітньої траєкторії; офіційне впровадження дистанційного навчання.